

Rzeszów, 23.11.2021 r.

Mgr Krzysztof Jamroży

Uniwersytet Rzeszowski,

Instytut Nauk Socjologicznych

Streszczenie rozprawy doktorskiej:

Funkcjonowanie organizacji pożytku publicznego w społeczeństwie obywatelskim na przykładzie województwa podkarpackiego

Organizacje pożytku publicznego (opp) są to organizacje trzeciego sektora (np. fundacje i stowarzyszenia), które na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uzyskały status pożytku publicznego. Warunkiem jego otrzymania jest złożenie formularza KRS-W-OPP przez przedstawiciela organizacji pozarządowej i spełnienie szeregu warunków nabycia statusu pożytku publicznego.

Opp wpływają na obywateli, którzy korzystają z ich wsparcia lub partycypują w nich jako członkowie lub wolontariusze. Z jednej strony mogą udzielać ich beneficjentom pomocy finansowej, rzeczowej, chronić ich praw, a także udzielać im wsparcia emocjonalnego. Z drugiej strony opp tworzą przestrzeń do ekspresji, realizacji swoich pasji, dzielenia się wiedzą. Organizacje pożytku publicznego funkcjonują w ponad trzydziestu sferach działalności, które przez ustawodawcę uznane zostały za obszary istotne z punktu widzenia interesu społecznego. Opp stosują zróżnicowane formy promocji, które służą informowaniu oraz zachęcaniu do wspierania ich działalności (np. poprzez opcję przekazywania 1% podatku od osób fizycznych czy wolontariat).

Celem rozprawy doktorskiej jest dokonanie diagnozy funkcjonowania organizacji pożytku publicznego w województwie podkarpackim, wskazanie mocnych oraz słabych stron ich działalności, a także określenie rekomendacji, które mogłyby poprawić jakość realizowanych zadań przez opp i tym samym przyczynić się do tworzenia trwalszych struktur społeczeństwa obywatelskiego. Badania dostarczyły odpowiedzi na pytania dotyczące problemów i mocnych stron działalności opp oraz specyfiki ich działania w województwie podkarpackim. Uwzględnione zostało również oddziaływanie zaufania społecznego na

funkcjonowanie opp i wytwarzanie kapitału społecznego przez obywateli zaangażowanych w działalność organizacji pożytku publicznego.

Struktura dysertacji doktorskiej złożona jest z sześciu rozdziałów podzielonych na poszczególne podrozdziały. W pierwszej części pracy zaprezentowane zostały zagadnienia związane ze społeczeństwem obywatelskim. Rozdział pierwszy zawiera: opis kryteriów związanych z uznaniem społeczeństwa za obywatelskie (a tylko w takim mogą istnieć prężnie i dynamicznie funkcjonujące opp), ukazanie roli zaufania społecznego, które oddziałuje na jego tworzenie i budowanie, wybrane koncepcje kapitału społecznego (jego wartość mieści się w kategoriach wzajemnych relacjach i zaufania społecznego, bez których trudno mówić o istnieniu społeczeństwa obywatelskiego), krótki zarys historii funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce oraz umiejscowienie organizacji pożytku publicznego w społeczeństwie obywatelskim.

Rozdział drugi zawiera opis teoretyczny funkcjonowania opp oraz wybrane wyniki badań związane z działalnością NGO's. Uwzględniono w nim: wybrane kwestie związane z aktami prawnymi, które wskazują na sposób ich funkcjonowania (ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prawo o stowarzyszeniach, ustawa o fundacjach), skład osobowy opp (fundator, rada fundacji, członkowie stowarzyszenia), sposób pozyskania specjalnego statusu, sfery działalności, prawa i przywileje tych prawnych tworów. W rozdziale drugim autor ukazuje również przykładowe badania naukowe, które opisują liczebność organizacji pożytku publicznego oraz pozostałych NGO's w Polsce, lokalizację ich siedzib (z uwzględnieniem miast i wsi) oraz zakres terytorialny działalności wymienionych podmiotów. Ujęto również problem współpracy organizacji pozarządowych z ich partnerami (administracją samorządową, rządową, prywatnymi przedsiębiorstwami oraz podmiotami non profit), a także formy, jakie ona przyjmuje. Rozdział drugi zawiera również opis kwestii ekonomicznych, na których opiera się funkcjonowanie organizacji pożytku publicznego. Przedstawione są w nim źródła przychodów podmiotów non profit oraz modele finansowania ich działań. Ponadto ujęta została również kwestia partycypacji społecznej w NGO's ich członków (stowarzyszenia), wolontariuszy oraz beneficjentów. W dysertacji zawarto także opis sposobów i form promocji polskich organizacji pozarządowych (zarówno klasyczne jak i współczesne), a także problemy i potrzeby podmiotów non profit, które zostały odnotowane w badaniach polskich naukowców.

Rozdział trzeci zawiera opis metodologicznej koncepcji badań własnych. Ujęte w nim zostały przedmiot badań, cele badawcze, problemy, hipotezy, zmienne, stosowane wskaźniki

oraz metody, techniki i narzędzia badawcze wykorzystane w dysertacji. W pracy zawarty jest także opis terenu badań oraz sposób doboru próby badawczej.

Trzy ostatnie rozdziały zawierają opis wyników badań własnych. W rozdziale czwartym zaprezentowane są warunki wewnętrzne, jakie wpływają na organizacje pożytku publicznego w województwie podkarpackim. Zaliczyć do nich można liczebność opp, ich formy prawne, długość okresu ich działalności, lokalizację siedzib, funkcjonowanie w określonych sferach pożytku publicznego, formy promocji oraz działania innowacyjne, jakie stosują one w ramach realizacji celów statutowych. Ponadto uwaga badacza skupia się także na wpływie lidera, członków stowarzyszeń/rad fundacji, wolontariuszy i beneficjentów na organizacje pożytku publicznego w województwie podkarpackim.

Rozdział piąty zawiera opis warunków zewnętrznych, które oddziałują na funkcjonowanie opp. Uwzględnia się w nim oddziaływanie członków rodziny, przyjaciół/znajomych i społeczności lokalnej na decyzje podejmowane przez liderów organizacji pożytku publicznego, przeszkody, jakie zaistniały podczas pozyskiwania tego statusu, stymulatory i bariery rozwoju badanych podmiotów non profit, współpracę z przedstawicielami I, II oraz III sektora społeczno-gospodarczego oraz potrzeby, jakie posiadają analizowane NGO's.

Rozdział szósty złożony jest z opisu ekonomicznych aspektów funkcjonowania organizacji pożytku publicznego w województwie podkarpackim. W jego ramach przedstawione zostały źródła przychodów opp, struktura przychodów i wydatków analizowanych NGO's, sposoby korzystania z przysługujących tym podmiotom przywilejów, stosowanie przez ich liderów fundraisingu, a także opisano zjawisko występowania w przywołanej jednostce administracyjnej organizacji pasożytniczych i bezużyteczności publicznej (są to nowe pojęcia, które zostały wprowadzone do słownika socjologicznego na podstawie przeprowadzonych badań).

Rozprawę doktorską wieńczą wnioski końcowe z przeprowadzonych badań empirycznych. Stanowią one syntetyczne ujęcie omawianych zagadnień. Uzyskane rezultaty badawcze pozwalają przyjąć hipotezę główną, która zakłada, że większość organizacji pożytku publicznego w województwie podkarpackim poprzez swoje funkcjonowanie przyczynia się do tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Taki wniosek płynie z oceny funkcjonowania opp w poszczególnych powiatach w odniesieniu do czynników analizowanych w badaniach. Można uznać, iż opp prężnie działają w piętnastu powiatach i

miastach na prawach powiatu w województwie podkarpackim. W dziewięciu powiatach i miastach na prawach powiatu funkcjonowanie organizacji pożytku publicznego wymagałoby zastosowania wskazanych w zakończeniu rozprawy doktorskiej rekomendacji oraz zmiany sposobu ich zarządzania.

Dysertacja stanowi próbę holistycznego ujęcia zagadnienia funkcjonowania organizacji pożytku publicznego w województwie podkarpackim w społeczeństwie obywatelskim oraz pozwala jej autorowi nie tylko włączyć się w obecny dyskurs naukowy, lecz także uzupełnić go o wiedzę z obszarów do tej pory nieanalizowanych. Ze względu na interdyscyplinarny wymiar rozprawy doktorskiej mogą korzystać z niej nie tylko przedstawiciele socjologii, lecz także innych nauk. Dysertacja może również okazać się pomocną dla liderów organizacji pożytku publicznego, przedstawicieli władz rządowych i samorządowych oraz studentów takich kierunków jak socjologia czy praca socjalna.

Słowa kluczowe: organizacja pożytku publicznego, społeczeństwo obywatelskie, kapitał społeczny, zaufanie społeczne, województwo podkarpackie.